

асиміляції.

Появою звука на початку (явище протези) відзначаються такі слова: *вака́ція* (акація), *вудиння* (огудиння), *з(і)иржа́* (іржа), *гістик* (істик), *годе́нки* (оденки), *по іди́начки* (по одному).

Наявні слова, в яких спостерігається метатеза – перестановка звуків. Наприклад: *а(о)бирко́с* (абрикос), *вогори́ти* (замість *говорити*), *куцьо́рбитися* (коцюрбитися), *скуцьо́рбитися* (скоцюрбитися), *урепі́жити* (поряд із *уперіщити* – вживаються зі словом *дош*), *шкатульга́ти* (шкутильгати).

У деяких словах зміни зазнали кілька звуків: *дрі́щі* (дріжджі), *камфо́рка* (конфорка), *каплішо́н* (капюшон), *ко(у)рі́шньовий* (коричневий), *краканáтий* (каракатий), *маліро́ваний* (емальований), *св(ф)ати́ти* (схопити), *сто́рца* (сторч), *чи́колад* (шоколад), *шу́ляк* (шуліка), *щикату́рка* (штукатурка).

Можемо говорити і про збереження у говорах залишків двоїнних форм. Наприклад: *дві руці* (дві руки), *дві відрі* (два відра), *дві яблуці* (два яблука) та подібні. Ці форми досить продуктивні в мовленні людей старшого покоління.

Якщо порівняти діалектні форми с. Лабушне з говорами Одещини, то можна виявити відмінності у звуковому складі. Наприклад, є ряд слів, які різняться 1 – 2 звуками: *бісцьо́м* – *бізьцьо́м* (с. Ухожани, Балтський район); *ванькі́р* – *ванкі́р* (с. Олексіївка, Кодимський район); *во́рник* – *ва́рник* (с. Обжили, Балтський район); *гиндю́чка* – *гиндю́шка* (с. Лізинка, Іванівський район); *шандáр* – *штандáри* (с. Гетьманівка, Савранський район; с. Мар'янівка, Ширяївський район) тощо. Слід відзначити, що фонетичні відмінності, співвідносні з літературними словами, набагато різноманітніші, ніж ті, що різняться говори Одещини. Можливо, тому, що вони недостатньо досліджені.

Отже, зміни в діалектних формах (порівняно з літературними) численні, різноманітні, оскільки діалектні особливості найвиразніше виявляються на фонетичному рівні.

Список використаних джерел

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1980. – 246 с.
2. Сердега Р. Л. Українська діалектологія: навчальний посібник / Р. Л. Сердега, А. А. Сагаровський. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 156 с.

Т. В. Громко

СУЧАСНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Не зважаючи на те, що початки дослідження українських діалектів, зокрема лексики, сягають середини ХІХ ст., ще й досі не розв'язано чимало теоретичних проблем діалектної лексикографії, не створено загальноукраїнського діалектного словника та словників багатьох регіонів українського діалектного простору.

Упродовж кінця ХХ ст. при дослідженні лексики українських діалектів увага зверталася на виявленні словникового складу, лексичного значення, рідше – семантики, семантичної класифікації. При цьому укладання тематичного словника чи словника говору оцінювалися як завершальний етап дослідження, кінцеву мету опису.

Сучасні студії українських діалектологів більше орієнтуються на окремий об'єкт вивчення – *діалектну мову*. Саме їй притаманні ознаки, відмінні від інших форм існування мови, зокрема літературного ідіому, а відтак сучасна діалектологія (і не тільки українська) оперує спеціальними, тільки їй притаманними методами і прийомами опрацювання матеріалу. Це різноаспектне вивчення лексики в її сучасному стані й історичному розвитку, що можливо тільки на підставі залучення інформації діалектних досліджень [3].

Так, в останні десятиліття в українській діалектології збір і опис лексики діалектів відчутно пожвавилися. Як відзначає П. Ю. Гриценко, увага до лексики говорів загострена «у зв'язку з необхідністю забезпечити надійним матеріалом галузі

мовознавства і суміжних наук, які безпосередньо пов'язані з реконструкцією древнього стану матеріальної і духовної культури носіїв мови» [1, с. 3].

У сучасних дослідженнях поняття *діалектна лексика* розуміють як: а) сукупність будь-яких лексем, які використовують у спілкуванні носії говірок поза дискурсом літературного мовлення, аргю, жаргону чи сленгу; б) лексику діалектного мовлення, яка має відмінності (формальні чи/і семантичні) від лексики, нормативної для літературної мови; в) лексику, діалектного мовлення, яка відрізняється від лексики літературної мови і має виразний ареал поширення [2, с.6].

На жаль, інформація про склад, структурну організацію, поширенні діалектних одиниць української діалектної мови та їх локалізації відсутній. Зокрема, відсутні зведені дані про середньонадніпрянський, слобожанський, степовий, надсянський говори. Це робить неможливим створення Зведеного словника українських говорів, Повного лексичного атласу української мови.

Сьогодні в українській діалектології досі немає і словника ідіолекту або взірця опису мовлення однієї діалектної особи. Дослідники українських діалектів досі не розробили ряд лексикографічних концепцій, наприклад, концепцій аспектних діалектних словників – мотиваційного, порівняльного, частотного, синонімічного, антонімічного, варіантної лексики, концепції словотворчих словників (гніздового і порівнянного) і т. ін.

Діалектні словники мають значні потенційні лінгвістичні та позалінгвістичні можливості. По-перше, інформативні. Адже основним завданням діалектного словника є фіксація лексичного, семантичного складу говірки чи говору зокрема, історії словникового складу, етимології. По-друге, територіальна диференціація мови на вказаному мовному рівні. По-третє, діалектний словник є також джерельною базою у вивченні історії побуту, матеріальної і духовної культури народу.

У значенні діалектних слів для українського мовознавства переконувати не доводиться.

По-перше, слова у діалектних лексикографічних працях подані зі збереженням регіональних фонетичних особливостей, даючи таким чином інформацію про звукову структуру говору або діалекту.

По-друге, у діалектних словниках представлені елементи граматичної характеристики: словозміна, наголос, а також словотворення, різноманітні синтаксичні конструкції. Тобто граматична інформація в діалектних словниках може бути представлена або за допомогою ремарок (для іменників, субстантивованих прикметників, для аналітичних назв, складовими яких є іменник і прикметник – рід, для дієслів – вказівка на вигляд, для говору – вказівка на незмінність), або за допомогою закінчень, а при зміні або випаданні гласного основи – за допомогою цілого слова або складу.

На жаль, сьогодні в українській діалектології відзначається різнобій в подачі фонетико-лексико-граматичної інформації в діалектних словниках, що можна пояснити відсутністю єдиної інструкції для укладання діалектних словників як таких, що має відмінності укладання від словників літературної мови. Представлена в діалектних словниках лінгвістична інформація диференційована, оскільки укладачі подають інформацію, що відрізняється від літературної мови, орієнтована на фіксацію лексичних, фонетичних і граматичних особливостей.

Діалектні словники служать базою і для дослідження територіальної диференціації мови на усіх мовних рівнях. Разом із синхронним аспектом дослідження лексикографічні праці забезпечують і діахронічний, наприклад архаїчні граматичні форми.

Таким чином, метою дальшого дослідження лексики українських діалектів залишається забезпечення повноти вияву її складу, семантики, функціональної диференціації, походження тощо. Зібрання діалектного матеріалу та упорядкування його у формі словників – це не кінцева мета української лексикографії, а лише етап у створенні належної емпіричної бази для наступних досліджень. Оскільки

первісно зібрана лексика часто не сповна забезпечує користувача необхідним матеріалом, а є лише основою для докладнішого збирання матеріалу, базою питальника для наступного опрацювання лексики говірок.

Сьогодні вчені вже переконують на аналізі лексичних одиниць, вилучених із текстів (текстографія та фонографія). Повторне лексикологічне обстеження говірок (з перспективою представленням різночасових свідчень) дозволить проводити аналіз лексики в динаміці.

Отже, актуальність вивчення діалектної лексики полягає в теоретичному переосмисленні та практичному наповненні лексичного складу української діалектної мови.

Список використаних джерел

1.Гриценко П. Ю. *Моделювання системи діалектної лексики* / П. Ю. Гриценко. – К. : Наук. думка, 1984. – 227 с. 2.Українська діалектна лексика : збірник наукових праць / гол. ред. І. Г. Матвіяс. – Київ : Наукова думка, 1987. – 268 с. 3.Хобзей Н. *Сучасне українське діалектне словництво* / Н. Хобзей // *Confraternitas. Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича* / відп. ред. М. Крикун. Львів, 2006–2007 (Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць. Вип. 15 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). 940 с. – Режим доступу: www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/760Chobzej.pdf.

A. Gasimova

FOLKLORE SYMBOLISM AND WRITER'S TEXTUAL MANAGMENT (BASED ON THE POETRY OF MAMMAD ARAZ)

Folklore is one of the indisputable treasures reflecting the most characteristic aspects of public life and morality. The most accurate knowledge and information about the people's desires and wishes, struggle history, imagination and faith can be obtained through this rich heritage. Undoubtedly, the information contained in the folklore text and the nature of expression is a product of a highly symbolic thought, where the ability to fight against the surrounding world, nature, and natural forces is not ordinary, informative, and find its own expression with certain symbols.

As it is known, the use of nature symbolism in folklore texts has great literary-historical traditions. Authors that talked about natural phenomena, such as flower, nightingale, mountain, rock, oak, plane tree, spring, river, most of the times tried to use them as a means to envision the most painful and at the same time proud pages of the people's fate. In poetry of Mammad Araz, nature and related concepts are not only remarkable by its descriptive essence. The poet also achieves a poetic level description of serious public and social problems through natural creatures. Undoubtedly, folklore symbols and textual writer manifestations in this type of poetry are frequently stumbled across, developed either united or separate. In one of his poems about nature, the poet describes events happening in this mysterious world as a natural language, poetically expresses avalanche as both natural danger of falling apart and a protest against something:

*Avalanche separates one mountain from another,
Turning the tears of the mountain into flood.
Avalanche that destroys the eagle's nest,
Turns the plain into a lake with a drake.* (1, p.114)

The methods of the poet's use of subliminal messages are also remarkable with its diversity. For example, in the poem called «I saw Araz in my dream tonight» the poet's poetic «me» speaks on behalf of the whole nation, and in fact, the idea expressed in the poem reveals the truth and reality that can be applied to society as a whole:

*What history is this – an autumn leaf? -
Who are the messengers of sudden winds?
I learned to split rocks,
How do I get to the bottom of a valley?* (2, p.111)